

Martin Notbúk Šóš

(Yu)konský zápisník

Martin Notbúk Šoš
(Yu)konský zápisník

Martin Notbúk Šóš
(Yu)konský zápisník

Vydal Slovenský spisovateľ, a. s.
Vajnorská 128, 831 04 Bratislava 3
E-mail: slovenskyspisovatel@slovenskyspisovatel.sk
www.slovenskyspisovatel.sk
Zodpovedná redaktorka Eva Bodorová
Číslo publikácie 5248
Tlač Kasico, a. s., Bratislava

Realizované s finančnou podporou
Združenia vydavateľov a kníhkupcov Slovenskej republiky.

*Na stránke www.slovenskyspisovatel.sk nájdete všetky knihy
svojich obľúbených autorov a môžete si ich aj kúpiť.
Získate tu aj informácie o zľavách a našich najnovších knihách.*

Copyright © Martin Notbúk Šóš 2014
Cover Design © Peter Brunovský 2014
Illustrations © Virginia R. Mitford 2014
Slovak Edition © Slovenský spisovateľ, Ltd, 2014

ISBN 978-80-220-1780-0

Cesta je cieľ!

Konfucius 5. stor. p. n. l.

Sizyfos 10. stor. p. n. l.

NAMIESTO ÚVODU

V jeden neskorý jesenný večer som sedel pri sviečke vo svojom zrube v Mayo. V piecke veselo praskalo smrekové drevo a v hrnčeku na stole rozvoniaval ovocný čaj. Spomienky ma vracali k letu v horách okolo rieky Bonnet Plume. Vzal som do ruky pero, vytrhol stránku z poznámkového bloku a skúšal opísať svoje zážitky v službách outfitu, aby som ich nemusel rodine, priateľom a známym po jednom rozprávať. Vôbec sa mi nedarilo. Prvú vetu som napísal asi päťkrát, a zakaždým som ju zavrhol. Dokonca aj osnovu som neustále prepisoval a názov sa menil každých desať minút. Naveľa som napísal jeden odsek. Ďalej som sa nemohol pohnúť.

Odišiel som od stola a priložil na oheň ďalšie polienko, vzal do rúk hrnček s čajom a začal sa prechádzať. V hlave mi ako zle zostrihaný film skákala jedna epizóda cez druhú bez akejkoľvek časovej či miestnej súvislosti. Ale potom sa mi pred očami vynorila Gwen. Po chrbte mi prebehol mráz. Sadol som si za stôl, vytiahol čistý list papiera a začal písať. Teraz som už písal bez prestávky. Nič som neškrtal, nič neopravoval. Keď som skončil, preletel som text očami. Mal som nepríjemný pocit, že ma cez okno niekto pozoruje, no niečo mi nedovoľovalo zdvihnúť zrak. Po prečítaní som ešte doplnil jednu vetu a popísaný list opatrne odložil bokom.

Zasa sa mi zazdalo, akoby sa v okne niečo mihlo. Išlo však len o hru mojej predstavivosti. Dobre som vedel, že tam nikto nie je. Napriek tomu izbu naplňala akási zvláštna sklúčujúca ťažoba. Sfúkol som sviečky a zaliezol do posteľe. Klaustrofobický pocit ma opustil, až keď ho nahradil nepokojný spánok. Za takýchto okolností vznikla nasledujúca kapitola. Prvá dokončená a jediná, ktorú som nijako zásadne nemenil, ani nedoplňal. Dodnes neviem, či som ju vôbec písal sám. Rád by som ju venoval pamiatke všetkých koní, ktoré dodýchali v službách yukonských outfitterov.

GWEN

Neviem, či niekto niekedy zložil pieseň, napísal román či báseň o koňovi – prízraku. Ak sa niekto na niečo podobné chystá, ponúkam priliehavé meno – Gwen.

Gwen bola sivá deväťročná kobyla. Päť sezón statočne slúžila vo farbách outfitu v okolí rieky Bonnet Plume. Veľmi pracovitá, nenáročná, poslušná a do všetkého, čo robila, vkladala celé svoje srdce. Lovci i sprievodcovia ju mali veľmi radi. Gwen bola ideálne stavaná na ťažký život koňa v divočine Yukonu.

Ťahala šiestu sezónu. Raz počas trojdennej cesty do základného tábora jeden z koní nebezpečne zapadol aj s nákladom do močiara. Ľudské sily nestačili na jeho vytiahnutie, a tak do záchrannej akcie zapriahli sprievodcovia ďalšie dva kone. Jedným z nich bola Gwen. Keď koňa vytiahli a zaradili do karavány hneď za Gwen, z neznámych dôvodov ju kopol do pravej zadnej nohy. Kobyla jemne zakvílila, no zostala pokojne stáť. Sprievodcovia jej nohu skontrolovali. Nádobudla si slušný škrabanec, inak však vyzerala v poriadku. Karavána sa pohla ďalej. Gwen badateľne krívala, ale statočne niesla svoj neľahký náklad. Do večera jej členok opuchol.

Ďalší deň ju nechali kráčať bez nákladu. V základnom tábore natreli ranu masťou. Dva dni mala Gwen nohu veľmi opuchnutú a len ťažko krívajúc sa presúvala z miesta na

miesto. Tretí deň to s ňou vyzeralo nádejnejšie, tak ju wrangleri odviekli len do niekoľko hodín vzdialeného loveckého tábora, kde mala po uzdravení odslúžiť zvyšok sezóny. Sprievodca v tomto tábore však hneď zistil, že noha je zlomená. Situácia bola vážna. Gwen začala chudnúť.

Chorú nohu jej mazali všetkými možnými masťami, povzbudzovali ju do žrádla a dúfali, že mocná príroda svojej statočnej dcére pomôže. Každé ráno ju wrangler Cody našiel s ostatnými koňmi pásť sa v lese na malých fliačikoch trávy. Jedného rána však so stádom nebola. Stála obďaleč v štrkovom nánose na brehu rieky. Okolo nej nebolo ani steblo trávy. Pustila wranglera k sebe, no keď sa k nej chceli priblížiť aj kone, odkrivala opačným smerom – k veľkej kamennej pláži. Cody jej teda začal nosiť žrádlo tam – hodiť od tábora. Prvé dni zožrala všetko, no neskôr čoraz menej a menej. V tom čase musel Cody so sprievodcom a lovcom na dva dni odísť z tábora na lov. Po návrate šiel hneď za Gwen. Presunula sa o pol kilometra ďalej, kde takisto okrem vody, piesku a kamenia nebolo široko-ďaleko nič. V piesku sa miešalo veľa stôp. Medzi inými aj vlčie. Gwen bola v príšernom stave. Z kedysi silnej sivej kobyly ostala len vyziabnutá kostra potiahnutá takmer priesvitnou bielou kožou. Živý prízrak.

Ja som sa s Gwen nikdy nestretol. Jej príbeh mi porozprávali wrangleri. Do Codyho tábora dostali o jedného lovca, sprievodcu a pár koní navyše a všetci odchádzali na trojdenný lov. Niektorí mali zostať s prebytočnými koňmi v tábore. Preto poslali po mňa. Ráno pred ich odchodom padlo rozhodnutie, že máme s Codym skúsiť Gwen priviesť do tábo-

ra. Mal to byť posledný pokus o jej záchranu. Chceli sme jej vnútiť žrádlo, aby sa pozbierala. Ak to nepôjde, malo byť jej trápenie ukončené milosrdným výstrelom. Išli sme na miesto, kde Cody videl kobylu deň predtým. Štyri hodiny sme brázdili breh rieky hore-dolu, no po kobyle zostali len nejasné stopy v piesku. Stopovali sme, volali, načúvali, či sa odniekiaľ neozve hlas jej zvonca... všetko márne. Obaja sme však cítili, že Gwen žije. Je niekde blízko, no nechce sa nám ukázať. Myšlienka, že by v jej stave prebrodila rieku, sa nám nezdala reálna.

Cody odišiel na lov a úloha priviesť nešťastnú kobylu do tábora ostala na mne. Dva dni som behal krížom-krážom po údolí rieky. Každú chvíľu som videl bielu konskú siluetu stojacu za niektorým skalným nánosom, zo všetkých strán ku mne doliehal vzdialený hlas zvonca, no nikde nič. To sa len moje zmysly spolu s vetrom, šumom vody a odrazmi slnečných lúčov so mnou hrali na slepú babu. Po Gwen akoby sa zem zľahla.

Keď sa Cody vrátil, usúdili sme, že Gwen už asi nie je medzi živými. Predsa sme však požiadali pilota, ktorý ma prišiel vyzdvihnúť, aby sa po nej pozrel. Na naše prekvapenie Gwen žila. Schovávala sa ďaleko od miesta, kde ju naposledy videl Cody. Druhý deň sa po ňu vybral, no nenašiel ju! Až opätovná pomoc pilota priniesla neuveriteľnú správu. Gwen prebrodila rieku!

V tej chvíli sa do hry zamiešal outfitter. Očakával klienta, ktorý mal záujem o kožu medveďa. Tak sa stalo, že sa lovci i sprievodcovia vybrali na druhú stranu rieky a Gwen po dlhom hľadaní našli a zastrelili. Jej nebohé telo malo byť po-

(Yu)konský zápisník

užité ako návnada na grizlyho. Takto sa skončilo pozemské trápenie statočnej kobyly. Nie však jej príbeh!

Po celý čas lovu sa jej mŕtvolý nedotklo žiadne zviera. Žeby jej pozostatky strážil mocný konský duch, ktorého sa medvede, vlci či havrany neodvážia pokúšať? Neviem. Nikdy však nezabudnem na záhadné mrazenie v chrbte, ktoré som cítil, keď som blúdil miestami, kde Gwen dožila posledné týždne svojho pozemského života.

Pastier bez stáda

ZA HLASOM ZVONCOV

Zívnem. Len neochotne opúšťam teplo spacieho vaku. So zatŕatými zubami sa vtiahnem do chladného oblečenia a po špičkách zdolávam škripajúcu podlahu drevenej chatky. Pred nízkymi dverami pokorne skloním hlavu a prekročím prah nového dňa. Vonku zhlboka vdychujem vlhký vzduch. Ranná ťažoba je zrazu preč, a ja som svieži a až neuveriteľne čulý. Do rúk vezmem ohlávku. Rozhliadam sa na všetky strany a natahujem uši. Sústredene sa započúvam do zvukov rána. Kde sú? Ktorým smerom sa vybrať?

Možno ich začujem len pár metrov od tábora. A možno budem mnoho hodín s prázdnyim žalúdkom blúdiť krížom-krážom. Možno ma moje zmysly budú vodiť za nos. A možno budem aj trochu nahnevany. Ale ten okamih, keď neomylné zachytím hlas zvoncov a odhalím svojich zatúlaných štvornohých kamarátov, všetko zmení. Mám vás! bude sa mi chcieť v takej chvíli zakričať, ale z úst sa mi prederie len spokojné zahundranie. Vykročím im v ústrety. Vzduchom sa nesie zvonkohra – hudba zvoncov na šijach koní užívajúcich si posledné minúty nočnej slobody. Hlas zvonca je symbolom konca i začiatku. Končí sa noc a začína deň. Oddeluje tápanie v tme od cesty s cieľom. Ráno čo ráno, bez ohľadu na počasie, dĺžku hľadania či škvŕkanie v žalúdku nanovo prežívam obrovskú radosť stopára – detektíva i kamaráta.

(Yu)konský zápisník

Kulisy pre naše každodenné stretnutia sa menia podľa sezóny. Svetlé, relatívne teplé rána leta vymení jeseň za tmavé a chladné. Niekedy vstanem o pár hodín skôr, inokedy si môžem dopriať trochu viac spánku. Niekedy mi vyjde na pomoc mesiac, inokedy, aby som nezablúdil, si vezmem baterku. Sú dni, keď sa dážď spolčí s vetrom a vtedy si želám mať o niekoľko zmyslov viac. Na konci sezóny sa zababušený brodím vírsgajúcim snehom a čelím aj tridsaťstupňovým mrazom. Jedno však majú všetky rána spoločné – osviežujúcu radosť z hlasu zvoncov.

* * *

Som wranglerom na Yukone. Žijem uprostred divočiny a plním si chlapčenské sny. Viem už niečo o cestách i cieľoch. Aby sa mi nevytratili z pamäti, založil som si yukonský zápisník.

DUŠE Z BUŠA

Bezoblačná, až hriešne modrá obloha. Vo výšinách majestátne krúži orol. Mohutné, ostro rezané hory, pri ich úpätiach sa vinie nekonečná zeleň popretkávaná krištáľovo čistými potokmi a riekami plnými rýb. Na obraze sa ako diamanty trblietajú modrozelené jazerá. Ďalší rozmer vdychuje tomuto obrazu čerstvý vzduch okorenený neuveriteľne zladenou zmesou vôní. Lesy i lúky intenzívne žijú. Vnámam sa do tejto krajinky v sedle mocného koňa. Pri jazere neďaleko ústia klokotavého potoka si postavím jednoduchý stan zo starej celtoviny. Na brehu odpočíva indiánske kanoe. Večeriam čerstvo ulovenú rybu opečenú na praskajúcom ohni. Na spánok sa ukladám za striebristého svitu mesiaca, tajomného šumu lesa, hravého žblnkotu vody a tichého fŕkania koní. Veľké romantické dobrodružstvo v lone prírody.

Takáto predstava sa vynárala o živote v Kanade v mojich chlapčenských snoch. Môj pobyt v Toronte či Ottawe bol tomuto obrazu veľmi vzdialený. Hranaté výškové budovy lemovali cesty preplnené nekonečnými prúdmi áut. Sterilné prostredie kancelárií vysielalo na najrôznejších vlnových dĺžkach. Oslepujúca svetelná hudba reklám a pútačov. Ubíjajúce hodiny stratené na zablokovaných cestách. Sobotné kľučkovanie s nákupným vozíkom v preľudnených obchodných centrách. Večery uprostred filharmónie zvukov elek-

trických spotrebičov, škripotu brzd či mnohojazyčnej zmesky televíznych a rozhlasových staníc. Dni – jeden ako druhý – väčšinou ubiehajúce v bezpodielovom manželstve s počítačom. Život v meste je jazda na obrovskom rýchlom kolotoči, z ktorého sa nedá vystúpiť. Len vyskočiť!

Pracoval som v Ottawe v nadnárodnej poradenskej firme. Náš tím mal na starosti prevádzku informačného systému na výpočet miezd u veľkého klienta. Veľmi rýchlo som sa stal súčiastkou nezastaviteľného kolotoča, akého súčasťou som bol už na Slovensku. Len tento kanadský bol väčší a komunikačný jazyk ďaleko vzdialený materčine. Možno by som tam krúžil dodnes, nebyť jedného aprílového telefonátu z opačného konca Kanady. Kamarát s manželkou sa práve presťahovali do indiánskej dedinky uprostred Yukonu. Ich nadšenie z krajiny mojich snov mi zobralo reč. Polovážne, položartom navrhli, či sa k nim nepridám. V tom čase bol u mňa v Ottawe na návšteve brat, a ten sa celkom seriózne začudoval: „A prečo by sme nešli?“ Na žiadnu odpoveď som neprišiel. To rozhodlo!

V priebehu dvoch týždňov sme úspešne zbalili našu ottawskú základňu, ukončili môj pracovný pomer s počítačmi, vybavili formality, nakúpili potraviny, veľkú automapu, sprievodcu Kanadou a hudobný doping. V jedno májové ráno sme predávkovaní vzrušením a očakávaním nasadli do vrchovato naloženého auta a vyrazili na šesťtisíc štyristo osemdesiattri kilometrov dlhú cestu. Tomu hovorím dobrodružstvo – križovali sme päť provincií a jedno teritórium, prekonalí tri časové pásma. Nekonečné prérie, solné jazerá, vyprahnutú krajinu s ostatkami dinosaurov striedali

rozľahlé národné parky – impozantné hory, idylické údolia, obrovské ľadovce, mohutné hlučné vodopády, priesračné jazzerá a rieky. Videli sme losy, soby, bizóny, čierne medvede, grizlyho aj operené dravce. Kúpali sme sa v horúcich prírodných prameňoch, stretli sme jazdcov na terénnych štvorkolkách, motorkách i na koňoch. V múzeu nás fascinovali všakovaké indiánske výrobky každodennej i sviatočnej potreby. Nakukli sme do slávneho Dawson City, kráčali cestou klondikských zlatokopov, až sme nakoniec zakotvili v dedinke Mayo priamo v srdci Yukonu. Polárny kruh sme mali takmer na dosah ruky – približne tristo kilometrov na sever.

Zastrčená dedina je považovaná za „najteplejšie a najchladnejšie miesto Yukonu“. Len niekoľko dní po našom príchode oslavovala storočnicu svojho založenia. Ako zástupcovia slovenskej menšiny sme sa hneď zapojili do príprav. Väčšinu tvorili v Mayo Indiáni z kmeňa Nacho Nyak Dun – Ľudia od Veľkej Rieky. Všetci nám prejavovali priateľstvo, vrátane počasia. Sezóna komárov sa ešte nezačala a na dni s takmer nezapadajúcim slnkom sa zvyká ľahko. Človek má pocit, že na čokoľvek je dostatok času.

V Mayo sme sa s bratom rozlúčili. On sa vrátil domov na Slovensko, ja som ostal a začal písať svoj yukonský zápisník.

* * *

Yukon je to pravé miesto, kde človek nájde slobodu pre svoje telo i myseľ. Územie s rozlohou desaťkrát väčšou ako Slovensko a len s okolo tridsaťtisíc stálymi obyvateľmi poskytuje dostatok priestoru pre dušu hľadajúcu pokoj. Stačí si v hlavnom meste Whitehorse nakúpiť a vyraziť ktorým-

koľvek smerom. Kamkoľvek, napríklad do Mayo, typickej yukonskej komunity. Tento bývalý uzol historickej striebornej banskej cesty so súčasnými približne štyrmi stovkami obyvateľov je priam balzamom na zahľtené zmyslové receptory človeka z veľkomesta.

Naladil som sa na yukonský čas a po niekoľkých hlbokých osviežujúcich nádychoch som cítil, že sa približujem k svojím dávnym snom. Hory, lesy, rieky, jazerá, zver... Len natiahnuť ruku a dotknúť sa! Obraz i zvuk dokonalý! Prečo to však ešte stále nie je dobrodružstvo z mojich snov?! Netušil som, odkiaľ prichádza vzduch presiaknutý vysnenou vôňou. Cítil som sa ako v múzeu. Exponáty boli skutočné, ale chýbal im život.

Stretával som stále viac ľudí so silným putom k yukonskej divočine. Domáci ju neoznačovali inak ako buš. Nemohol som sa nasýtiť ich príbehov. Aj ja som túžil zažiť podobnú spriaznenosť s prírodou. Buš ma vôňami príbehov týchto ľudí začal pokúšať. Len som nevedel, kde a ako začať. Dúfal som, že narazím na niekoho, kto mi pomôže otvoriť zázračnú bránu divočiny, vpustí ma dnu a bude mi sprievodcom. Predstavoval som si hrdinov z kníh Karla Maya a Jacka Londona, ako ma uvedú do svojho sveta. Najväčšie nádeje som vkladal do Indiánov. No krátky pohľad do ich súčasného života ma zobudil z mojej romantickej predstavy.

Hľadal som múdrosť, zručnosť a veľkú dušu tvarovanú stáročiami života spätého s prírodou. Kultúru, ktorú som poznal z filmov a z kníh. To, čo som v Mayo našiel, boli iba smutné trosky kultúry a torzo prírodného štýlu života. Dušu i múdrosť už dávno zavial nános popolčeka západnej ci-